

kwelijk te ver-
van taalgebruik,
voor het gere-

og, omdat over
of niet gerecht-
en in haar of
nologie, al veel
in slechts twee

het al of niet
e van Christus'
n bloed in het
e had de geloof-
tie genoemd²).
ande Franche
lezen zin uitge-
nvel had daar-
gen, en moeten
eenheid met de
ebleken was⁴).
epraat⁵). Zeker
ar geen mensch
eren ervan ge-
het substantie-
(met Christus),
nen verketterde
woorden eerst
k al omdat men
a. Net zoo min

len dogmaticus
van zijn hoofd-
m, die zich uit-
dat het n.l. on-
soluete oneindig-
lijke substanties
: maar dat voor
einde van alle
blijkt wel hier-
nde, tevens met
naar P. Bayle
nu is iemand
n: in wat voor
? Hoe ingewik-
e discussie vat-
dat De Moor
er nog eens
Bayle, ook nog
onden. En, als
et probleem te
Supplement, bl.

it veritas, minime
nobis, simul etiam
Quamobrem non
'ita etiam siue
m cum eo vitam
à ce qu'il vienne
oyons que par la
it il nous nourrit
son sang. (Con-
rejetée l'opinion
not de substance
e n'entend aucune
t du rapport à la
ie, très-étroite et
rist lui-même est
y a aucune con-
qui soit si étroite;
que la substance,
compose quelque
rtu et ce qui est
oit par ce moi

gestaltete diese
paroles que l'on
la Rochelle ten-
t qui ne veulent
sans préjudice
pour ne se servir
e mot Substance
tiller, Bekenntnis-

hebben aange-
van de Jood-
langrijke rol
n macht, dan
gd. Allereerst,
ale Bank van
een welkome
ts, omdat de
le, om in een
is dan ook
ing van Jeru-
sche getuigen
en, dan was
er terecht ge-
dijk Bar-
die zijn volge-
had met de
st mogelijken
el-vesting toe-
ou herstellen.
gebleken zijn,
an den Naza-
Tempel te be-
dubbelzinnige
alsch profeet
lijk het San-
ide, een ver-
eer had kun-
ener rebellen-
che raad zijn

83, komt hij nog eens op de zaak terug, citeert Van Schoven, die beweert, dat het substantiebegrip van Spinoza een ander is, dan het gewone, en laat Leydecker nog eens flink uitvaren tegen Spinoza's terminologie. Ruim twee bladzijden worden er nog aan gewijd. Nu moge men denken, zoo men wil over de betekenis van dergelijke debatten, — dit zal toch hoop ik, duidelijk zijn, dat men óók inzake de substantie-liteit van de materie, en van de ziel, eerst geduldig vragen moet: wat bedoelt de ander met den term? Anders krijgt men strikt wetenschappelijk geharrewar, ontijdig geworpen in de kerkelijke samenwoning dergenen, die aan de kerkelijke papieren zich hebben gebonden vóór God, en wier handteekening ik voor weloordachte gehandhaafde acte houd, totdat het tegendeel blijkt.

Dit blijken nu ontbrekt in de besproken plaatsen van Prof. Hepps brochure.

Aan twee bijzonderheden wil ik dit nog nader adstrueeren.

Allereerst let ik hier op wat hij schrijft op bl. 71. Daar belijdt Prof. Hepp, dat hij het substantiebegrip niet alleen van Cartesius, Spinoza en Kant verwerpt (ten deele hebben dat de gereformeerden uit de klassieke eeuw ook al gedaan), doch dat hij het substantiebegrip óók van Aristoteles en Thomas van Aquino verwerpt. Prachtig! Het bestrijden daarvan behoort m.i. mede tot de best geslaagde diensten, die de door Prof. Hepp bestreden „richting“ (inclus de „Homerussen“) aan Kerk en theologie bewezen hebben. Maar nu verder? Prof. Hepp geeft toe, dat het substantiebegrip „in onzen kring“ nog niet uitgewerkt is. Ook dat is juist. Men behoeft maar Woltjers rede van daar even naast Bayle's „Christelijke Wereldbeschouwing“ te leggen, om dit een vertrouwde waarheid te vinden. Maar zie, nu heeft Prof. Hepp, gelijk hij meedeelt, zelf een proeve van substantiebegrip gegeven (bl. 71). Deze proeve is nog niet gepubliceerd; we kunnen er dus niet meer van zeggen. Maar we vragen ons wel af: als Prof. Hepp zelf zijn concept nog maar een proeve noemt, bewijst dit dan niet, dat de zaak ingewikkeld genoeg is, en dat men er thans zoo niet mee komen moet tot de kerken, die haar confessie hebben, als uitdrukking van geloof, en als formulier van eenigheid, óók dergenen, die een onderscheiden substantiebegrip hebben voorgedragen tot op den huidigen dag? Ik denk weer aan de zware termen: oorspronkelijkheidslekte, deformatie, byblicisme; en ik reik onwillekeurig uit reactie de hand aan wie ik in zulke woorden onrechtvaardig bejegend acht. Niet om te zeggen: uw meening is de mijne. Wel om te zeggen: gij zijt te ernstige figuren, dan dat ge zoo moet worden „belicht“ voor het gereformeerde volk. En wat Prof. Hepps eigen proeve van substantiebegrip betreft: best mogelijk, dat hij een belangstellend oor ook bij mij hebben zal, als hij ze gaat publiceren — in een rustig-collegiaal omgang met de „Homerussen“, die in de filosofie wel ter dinge bedreven zijn (zie boven). Maar ik moet toch opmerken, dat zijn substantiebegrip (anders behoefde 't geen proeve te heten), toch ook niet in de belijdenis verwerkt is. Evenmin waarschijnlijk, als dat van de door hem bestreden Homerussen. En wat is dan daarin het onderscheid tusschen den éénen en den anderen „Homerus“? Het onderscheid ten aanzien van de confessionele trouw in dezen? Dat zal, als er onderscheid is, eerst kunnen blijken uit den inhoud, de consequenties, de onderstellingen van het substantiebegrip, over en weer. Eerst daarna kan men over de confessie spreken.

En nu tenslotte: Prof. Hepp heeft op bl. 10 ons zeer teleurgesteld. Daar zou hij het bewijs leveren, dat het voortbestaan der ziel na den dood uitdrukkelijk geloofend wordt door de z.l. confessioneel-afwijkende richting. Natuurlijk spitst ieder hier de ooren, ieder, die den heer A. Janse heeft hooren verzekeren, dat er niemand is, die het voortbestaan der ziel in twijfel trekt, niemand onder hen, op wie Prof. Hepp blijkbaar het oog heeft. Zal — zoo vraagt men zich af — Prof. Hepp niet al zijn best doen,

doel bereikt: een bruikbare aanklacht voor Pilatus om Jezus als oproerling met den rebellendood: de kruisiging, te straffen.

Maar het loopt Kajafas zeldzaam tegen. Het is smartelijk voor hem, dat, naar de Joodsche wet, hun getuigenis niet bewijskrachtig was. Jezus laat dan, door te zwijgen, des te duidelijker en te pijnlijker zien in wat voor impasse Zijn proces op deze wijze gekomen is. Het geding is op een dood punt gekomen.

Kajafas heeft echter nog meer pijlen op zijn boog. Wanneer hij Jezus niet kan veroordeeld krijgen op grond van overtreding tegen het 5e gebod van de wet des Heeren, dan wil hij dat zien te doen op grond van Godslastering, van zonde tegen het derde gebod. En gelijk Prof. Schilder aange- toond heeft, is dat voor den Heiland een overwinning met beving geweest. („Christus in Zijn Lijden“, II. 518/519 cf. 294 v.v.; 305—308). De vraag is nu, hoe het met de tweede aanklacht van Kajafas geloopt is. Allereerst is toch merkwaardig, dat de hoogepriester wist, dat Jezus zich aan godslastering schuldig gemaakt heeft. Voorts, dat hij voor deze aanklacht geen getuigen heeft laten komen. Volgens Zijn eigen woorden is dat ook totaal overbodig, omdat de Joodsche Raad de godslastering uit Christus' eigen mond gehoord heeft. Jezus moet dus op Kajafas' vraag (Matth. 26:63) in Zijn antwoord den God Israëls gelasterd hebben en daar de rechters het zelf als getuigen

vooral na deze pertinente verklaring, om zijn bewering in dezen óf te herroepen, óf met vele stringente bewijzen te staven?

Ja, men vraagt het zich af. Maar het bewijs is m.i. niet geleverd. Ik schrijf dat, niet om eenige adhaesie-betuiging aan een zakelijke meening te geven, hetzij aan die van Prof. Hepp, hetzij aan de door hem bestredene. Ik schrijf het echter wel, om nog eens te onderstrepen, dat het bekende synodale voorstel der acht (de zaak nog eens rustig bekijken), van achteren gerechvaardigd wordt, en het trommelvuur, dat daartegen geopend is, nog steeds nalaat, zijn noodzaak te bewijzen, met name op dit zeer gewichtige punt.

Prof. Hepp voert ten bewijze van zijn stelling, dat „men“ inderdaad het VOORTBESTAAN der ziel loochent, volgend citaat aan (van een ongenoemd auteur):

„Wat de mensch ook achterlaat — hij kan een arm „missen, hij kan z'n bewustzijn verliezen, hij kan zijn „leven verliezen, hij kan dan heel zijn stoffelijke „organisatie en zijn bestaan als levende ziel kwijt- „raken en 'doodde ziel' worden — nochtans blijft hij „voortbestaan, nochtans is hij bij Vader Abraham of „in de pijn, nochtans heeft hij vingers en dorst en „denkt hij aan z'n vroeger leven op aarde en aan „z'n broeders.“

Prof. Hepp teekent dan zijnerzijds daarbij aan:

„Hier heeft men het dus. De mensch kan zijn leven „verliezen en dan heel zijn stoffelijke orga- „nisatie en zijn bestaan als levende ziel „kwijt raken en 'doodde ziel' worden. Wie „zijn bestaan als levende ziel kwijtraakt, bestaat „immers als 'levende ziel' — en in die betekenis is „'ziel' volgens den auteur alleen acceptabel — niet „meer voort. Misverstand is alzoo buitengesloten.“

Indien dit nu het bewijs is, dat het voortbe- staan der ziel geloofend wordt, kan ik het bewijs niet overtuigend achten. Het substantiebegrip komt natuurlijk ook hier in geding. Bestaan als ziel is wat anders dan het bestaan van de ziel.

Maar ik heb reeds teveel ruimte in één nummer in beslag genomen. Ik hoop volgende week nog een en ander op te merken.

K. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Kerkelijk en onkerkelijk Nederland.

VII.

Kerkelijke gezindte der Academisch geïnduceerden.

De uitkomsten der volkstelling 1930 zijn niet bemoedigend; de cijfers, welke we tot dusverre noemden, spreken een sombere taal. Een belang- rijk gedeelte van ons volk wil van God niets weten. Het weigert den Schepper te erkennen en zich voor Hem te verootmoedigen; het heeft geen begeerte naar Gods leiding, en stoot de liefde- volle hand van den Hemelschen Vader ruw weg. Hoevelen zijn er ook niet, die geheel achteloos aan Hem voorbijgaan, die niets van God weten, die leven als de heidenen en verbaasd opkijken, wanneer een boodschap van den Regeerder der wereld tot hen komt.

We hebben den vorigen keer gezien, dat in het bijzonder onder de arbeiders de afval zeer groot is, vooral de grootindustrie heeft veel slachtoffers gemaakt. Daar waar de mensch het meest in de massa verdwijnt, daar waar zijn persoonlijkheid verloren dreigt te gaan, verwerpt hij den Redder, die den gebondene wil vrijmaken, die hem in zijn volle waardigheid wil herstellen, door Wiens werk alléén hij zijn individualiteit kan behouden. Wie zich een schepsel Gods weet, verliest zijn per-

gehoord hebben is het vonnis duidelijk genoeg. Vooral is dan de vraag waarin dan toch deze zonde tegen het derde gebod gelegen was. Nu verdient alle aandacht o.i. een verklaring door Bornhäuser gegeven in zijn: „Zum Petrus bekennnis und zur Hohenpriesterfrage“. Toetsing van zijn argumenten moeten wij overlaten aan de vakgeleerden.

Dat nu Kajafas Jezus kon ondervragen over de vraag of Hij inderdaad de zoon van den leven- den God was, was hem mogelijk gemaakt door het verraad van — Judas! Judas toch had in den kring der twaalfen gehoord hoe Jezus door Petrus en de anderen was aanvaard, niet alleen als Mes- sias, maar ook in Zijn Messias-zijn, als Zoon van den levenden God. En dat hield nu niets minder in, dan dat Jezus aanvaardde de belijdenis van Petrus, dat Hij was de Zoon van J a h w e, van den Verbondsgod. En dat nu was naar Jood- sche beschouwing godslasterlijk; wat met den dood gestraft moest worden. Vandaar dan ook, dat Jezus aan de twaalfen verbiedt om hiervan ook maar één woord te reppen. (Matth. 16:15—17).

Want daardoor zouden zij een ontijdig einde gemaakt hebben aan Zijn optreden en Zijn dood verhaast hebben, menschelijkerwijs gesproken. Maar zie nu, in Joh. 6:66 v.v., waar deze zelfde Petrusbelijdenis besproken wordt, wordt door Christus terstond gewezen op het feit, dat een van hen Hem verraden zou. (Joh. 6:70). De groote

soonlijkheid nooit; wie God verlaat, gaat in het stof ten onder.

Vooraf voor het Protestantsche deel der bevol- king zijn de cijfers, die op de beroepen betrekking hebben, over het algemeen ongunstig. Ongeveer de helft van alle Nederlanders was in 1930 Pro- testant. Van allen, die in een beroep werkzaam waren echter slechts 45 %; Roomsche-Katholieken en onkerkelijken samen omvatten daarentegen 51 %. In de industrie daalt het percentage der Protestanten tot 40; dat der beide andere genoemde groepen stijgt tot 56. Bij de arbeiders en andere ondergeschikten in de industrie zijn de cijfers nog lager: 39,4 % van hen zijn Protestant; 59 % R.-K. en onkerkelijk. In den „Landbouw“ hand- haven de Protestanten zich goed, evenals in enkele kleinere bedrijven.²) Hoe groot de betekenis der traditie, hoe geringer blijkbaar het aantal onkerkelijken, en omgekeerd. Mede daarom ver- liezen zooveel in de groote stad en in het groot- bedrijf God uit het oog. Het grootbedrijf is traditie- loos.

Zeer dikwijls gaan lage cijfers bij de „onkerke- lijken“ ook gepaard met hooge cijfers voor de Katholieken; de Protestanten blijven meestal ach- ter.³) Men mag echter niet vergeten, dat talrijke industrieën in overwegend Katholieke provincies of provinciegedeelten gevestigd zijn. (Zuid-Neder- land, Twente.)

Bij de „academisch geïnduceerden“ is echter het Protestantsche deel der bevolking veel beter ver- tegenwoordigd. Hier zijn het vooral de Katholie- ken, welke een veel te laag cijfer hebben. Daaren- tegen is het getal in de rubriek „geen kerkelijke gezindte“ zeer hoog.

De volgende tabel geeft een duidelijk overzicht. Kerkelijke gezindte der academisch geïnduceerden.

	Man	Vrouw	Totaal	Kerk. gez. der bevolk. 20 jaar en ouder
Protestanten . . .	46.9 %	43.9	46.7	48.0
R.-K.	14.8	7.7	14.3	34.0
Israëlieten . . .	2.5	3.8	2.6	1.7
And. Kerk. gez. .	3.2	3.6	3.2	2.2
Geen Kerk. gez. .	32.5	40.8	33.1	14.0

Het onderzoek omvatte 21658 mannen, 1849 vrou- wen, totaal 23507 personen. Van elke 1000 gestu- deerde mannen waren dus 469 Protestant, van elke 1000 gestudeerde vrouwen 439, van elke 1000 gestudeerden (mannen en vrouwen samen) 467.

Van alle personen boven 20 jaar waren per 1000, 480 Protestant. Deze cijfers komen dus vrij- wel overeen.

De gegeven getallen moeten echter een correctie ondergaan. De Roomsche-Katholieke theologen heb- ben voor het allergrootste deel hun opleiding aan speciale kerkelijke inrichtingen ontvangen. Zij komen dus niet in de statistiek voor. Dat is ook het geval met alle Protestantsche theologen, welke niet aan een Universiteit hun opleiding ontvingen.

Worden de R.-K. geestelijken (3895) bij de „aca- demici“ gerekend, dan ondergaan de cijfers een belangrijke wijziging. De bewerkers der statistische gegevens verzuimen helaas om ook op overeen- komstige wijze het aantal der Protestantsche theo- logen te vermeerderen. Zij beschikken blijkbaar niet over de noodige inlichtingen. Ook telden zij, naar zij zelf mededeelen, een aantal R.-K. geeste- lijken dubbel. Immers onder hen bevinden zich talrijke personen, die in een andere faculteit (b.v. die der letteren en wijsbegeerte) een graad behaal- den. Het was onmogelijk om deze uit de groote groep der R.-K. theologen af te zonderen. De cor- rectie, welke op de genoemde wijze aangebracht is heeft dus slechts betrekkelijke waarde.

Ook de andere correctie schenkt weinig bevredi- ging. Men liet een oogenblik alle theologen weg, en bepaalde daarna de verhoudingen. Nu lijden

moeilijkheid bij de verklaring is nu steeds ge- weest hoe het verraad bij dit verhaal past in Joh. 6. Maar dat is nu duidelijk, indien kan aangetoond worden, dat Jezus Zich als Zoon van Jehovah heeft laten belijden door de Zijnen. Bij Johannes wordt dan het verlangen van Christus om dit vooralsnog strikt geheim te houden vooronder- steld. Maar toch, zegt nu Johannes, heeft een van hen het geheim verraden! Waardoor zal deze dan den Heiland verraden? Hij zal verraden, dat Jezus de belijdenis van Petrus aanvaard heeft en daar- door een aanspraak deed gelden, die als godslaste- ring moest worden beschouwd en Hem des doods schuldig maakte. We willen een volgend maal dit trachten aan te toonen!

Maar vooropgesteld nu, dat het voorafgaande juist is, dan valt te verstaan van hoe geweldige betekenis Jezus' antwoord op den eed van Kajafas geweest is. Dan belijdt Hij zelf voor de ooren van Israëls rechters, van de „goden“ (Psalm 82), dat Hij Zoon van J e h o v a h is. En dan is Zijn zwijgen op Kajafas' spreken: „Gij hebt Zijn godslastering gehoord“ en op de uitspraak van Zijn rechters: „Hij is des doods schuldig“ een welsprekende be- vestiging geweest en een verzekering van Zijn zijde: „Ge hebt Mijn woorden goed begrepen. Wat gij godslastering noemt, daar maak Ik aanspraak op en als gij Mij daarvoor wilt doden, dan wil Ik met Mijn dood deze aanspraak bevestigen“.

B.

D. K. W.

de Protestanten vooral een ernstig verlies. Ongeveer 18 % van alle Protestantische gestudeerden was namelijk theoloog. De tabellen geven, na de bedoelde correcties, wel duidelijk de kracht der „onkerkelijke” groep weer.

	Gestud. met inbegrip der R.-K. theologen	Gestud. zonder de theologen
Protestanten . . .	40 %	42 %
R.-Katholieken . .	27	15
Israëlieten . . .	2.3	2.9
Geen Kerk. gez. . .	29	37
And. Kerk. gez. . .	3.4	3.8

Het „tekort” aan R.-K. gestudeerden is dus inderdaad groot. Zelfs met inbegrip van alle R.-K. geestelijken blijft hun cijfer belangrijk beneden dat van de gehele bevolking.

Dr Kruijst wijst er in zijn meermalen genoemd artikel op, dat dit tekort niet te wijten is aan een grooten afval onder de R.-K. studenten. Deskundigen, zooals Prof. Brom e.a., hebben berekend, dat ook het percentage R.-K. studenten, al is dat sinds 1900 gestegen, toch relatief klein is. In 1930 was dat 17.4.

Tenslotte geeft de volgende tabel nog meer in het bijzonder inlichtingen over de kerkelijke gezindte der academisch gegradueerden. Elke studierichting is hierin genoemd.

Studierichting	Prot. R.K.	Israël.	Geen kerk.	Absol. gez.	Aantal
Godgeleerdheid . .	91.2	6.1	—	0.8	2206
Rechtsgeleerdheid .	45.6	15.9	3.2	31.8	5231
Geneeskunde . . .	44.0	15.8	3.8	34.2	5799
Tandartsstudie . .	38.2	14.6	7.4	37.8	781
Wis- en Natuurk. .	40.3	10.5	2.7	42.6	1968
Lett. en Wijsbeg. .	39.0	19.4	2.5	34.6	1727
Handelswet. . . .	33.1	15.1	7.0	38.4	284
Veeartsenijkunde .	52.0	14.8	1.8	29.1	392
Technische wet. .	36.8	14.0	1.0	43.5	4691
Landbouw-wet. . .	41.3	15.7	0.4	39.9	281

We onthouden ons van een analyse dezer getallen. Slechts willen we op de drie vet gedrukte cijfers wijzen. De onkerkelijkheid bij de leidende figuren in 't bedrijfsleven is ontstellend groot. Dat verzwakt het werk der Chr. sociale beweging in hooge mate; de bedrijfsleiders geven een slecht voorbeeld aan de ondergeschikten. *) De positie van de Christelijke arbeiders, en niet alleen van hen, is mede daardoor moeilijk. De superieuren en ook de ongelovige collega's, deelen hun opvatting van den arbeid, als een dienen van God, niet. Hun toewijding wordt dikwijls verkeerd beoordeeld, hun principiële verzet eveneens.

We hebben ons in deze serie artikelen beperkt tot een beschouwing over de cijfers. Over de „oorzaken” van de onkerkelijkheid is met opzet niet gehandeld. Het is o.i. noodzakelijk, dat de uitkomsten der volkstelling 1930 ernstig bestudeerd worden. Voor den arbeid op alle terrein des levens zijn zij van groote betekenis.

Wij zagen, dat ook de Geref. Kerken door afval bedreigd worden. Vele cijfers, die op haar betrekking hebben, wekken bezorgdheid. Zeker, het percentage is weinig achteruitgegaan. Dat is echter geen reden om tevreden te zijn. De verdeling over de verschillende beroepen is ongunstig, de verdeling over de sexen eveneens. En zoo is er meer.

Misschien heeft een enkele lezer de opmerking gemaakt, dat de gegeven cijfers slechts zeer betrekkelijke waarde hebben. Het materiaal is immers reeds zeven jaar oud. De meeste publicaties dateren echter van eind 1934 of begin 1935. Het duurt nog zeer lang, voordat we over nieuwe gegevens beschikken. De bewerking van het bij een volkstelling verkregen materiaal kost zeer veel tijd. Daarbij komt dat, zooals gezegd, aan de verkregen gegevens o.i. nog veel te weinig aandacht geschonken is.

De studie van het verschijnsel der „onkerkelijkheid” is niet opwekkend. Moge God ons volk voor verderen afval behoeden.

A.

B. t. B.

1) Ook voor dit artikel is gebruik gemaakt van de publicaties van het „Centraal Bureau voor Statistiek”, en van de artikelen van Dr Kruijst in de „Soc. Gids” van Mei, Juni 1935.

2) Het Chr. Nat. Vakverbond heeft de meeste leden in de provincies met veel klein-bedrijven.

3) Merkwaardig is het hoge cijfer (ruim 43 pct.) der „Protestanten” in de papierindustrie (Veluwe!).

4) Uit verschillende enquêtes blijkt, dat de afval in de hogere kringen, en vooral van die, welke in nauwe aanraking met het bedrijfsleven zijn, den afval van de arbeiders heeft bevorderd.



LITERATUUR EN KUNST

De rijmprent.

Over het gedicht, dat Dr Boutens maakte ter gelegenheid van het vorstelijk huwelijk, is al heel wat geschreven.

Stellig heb ik niet alles onder oogen gehad, wat er over is gepubliceerd.

Misschien is dat gelukkig.

Onder de beoordeelingen, of veroordeelingen, die van Christelijke zijde zijn verschenen, waren er enkele, die een eigenaardigen geest deden blijken;

zoo iets van: ik ben nou wel orthodox, maar laat u dat niet afschrikken, ik ben werkelijk nog wel te genieten, zie maar eens wat een waardeering ik heb voor den dichter Boutens. Verder werden er pogingen tot exegetische gewaagd, die elkaar soms kras tegenspraken. Er werd ook wel gemopperd zonder argument, en dat is gevaarlijk werk. Toont de zoeven geanalyseerde waardeering gebrek aan ernst en bezinning, bij het mopperen kan er wel de ernst achter hebben gezeten, maar de bezinning schiet hier te kort.

Toch lokt dit gedicht onweerstaanbaar tot nadenken uit. En dat is er sinds de dichter zelf een paraphrase gaf, niet minder op geworden; integendeel heeft dat de zaak nog gecompliceerder gemaakt.

Immers deze paraphrase stelt ons voor twee vragen.

De eerste luidt: is de dichter tevens gezaghebbend exegeet van zijn werk?

Op het eerste zien lijkt deze vraag absurd. De dichter zal immers zelf toch wel het beste weten, wat hij met zijn gedichten bedoelt? Beantwoordt men echter bovengestelde vraag met genoemde wedervraag, die eigenlijk een bewering is, dan houdt men geen rekening met de feiten waar het hier toch om gaat. Kort kan ik het zóo uitdrukken: dat dichten iets radicaal anders is als exegetiseren: het eerste is een kunst, het laatste een wetenschappelijke bezigheid. Daardoor is de houding van den exegeet een radicaal andere dan die van den dichter. Wil men het héél scherp zeggen, dan zou men de stelling kunnen verdedigen, dat de dichter zelf nu juist de minst aangewezen persoon is tot het geven van een exegete.

Daarbij hoede men zich voor een bedenkelijk misverstand. Het is niet zoo, dat dichten een zaak van het hart, en uitleggen een zaak van het verstand ware. De dichter gebruikt zijn verstand wel ter dege, anders is hij geen dichter meer; en de exegeet zou alleen dan zijn arbeid zonder zijn hart kunnen doen, als hij geen ernst met zijn werk maakte; doch dan is hij geen exegeet meer.

Dit neemt natuurlijk niet weg, dat ieder, die belang stelt in het gedicht, gaarne zal luisteren, wanneer de dichter iets over zijn werk gaat vertellen.

Hiermede komen we tot de tweede vraag, waarvoor de paraphrase van den dichter ons stelt: een vraag, die eigenlijk reeds opkwam bij het lezen van het gedicht, maar die zich na het vertellen van den dichter omtrent zijn werk in nog sterker mate opdringt: wat is hier de religieuze wortel van het gedicht?

Deze vraag raakt de wereldbeschouwing. En daaromrent kan de paraphrase van den dichter zelf weinig licht brengen. Immers een paraphrase als deze draagt niet het karakter van een zich rekenschap geven van zijn richting; het is niet anders dan een spreken vanuit eigen richting, die hierbij niet wordt ontleed, maar eenvoudig als het vanzelfsprekende wordt ondersteld. De paraphrase doet dan ook eigenlijk niets anders, dan ons terugwijzen naar het gedicht.

Wat zegt nu het gedicht zelf ons aangaande zijn wortel?

Gemakshalve ga ik ter oriëntering uit van enkele opmerkingen, die de heer W. v. d. Vlies te IJmuiden maakte in een schrijven, dat opgenomen is in „De Standaard” van 27 Januari j.l. De strekking van dit schrijven is, als ik goed zie, er even op te wijzen, dat de exegete, die de heer v. d. V. gaf, en nu door de zelfexegete van den dichter is achterhaald (iets, wat ik met den heer v. d. V. om bovengenoemde redenen niet geheel eens ben) toch inderdaad voor de hand ligt. Blijkbaar is de zelfexegete op sommige punten voor den heer v. d. V. een verrassing geweest. En 'k heb den indruk, dat het tevens een teleurstelling was.

Dit laatste geeft me des te meer moed, om nu naar den wortel van het gedicht te vragen. Die wortel kon wel eens heel wat minder aantrekkelijk zijn dan degenen die door het meesterlijke vers van Boutens werden geboeid, aangenaam vinden; hun bewondering voor den dichter kan er een breuk door krijgen.

'k Ontleen nu aan het schrijven van den heer v. d. Vlies:

„Nu het blijkt, dat Boutens met die wonderlijke „lente letterlijk den mooien nazomer bedoelt, kunnen we deze zienswijze wel rangschikken onder „de dichterlijke fantasie. Wat zou er gebeurd zijn, „als September zich gekenmerkt had door hevige „stormen en slagregens?”

Hier raken we het kritieke punt. Want het gaat hier waarlijk niet om dichterlijke fantasie, iets wat ten slotte tot den aard der poëzie behoort. Neen, we hebben hier m.i. te doen met de wereldbeschouwing van den dichter, die óók in zijn gedicht tot uiting komt; die heel zijn dichtwerk draagt; die er de religieuze wortel van uitmaakt.

En daarbij baat het weinig op te merken, dat we hier met de sfeer van het sprookje te doen hebben. Want of we nu deze inkleeding hebben of een andere, het gedicht geeft niettemin een paganistische opvatting van de huwelijksliefde als onderdeel van een strikt tellurische wereldbeschouwing.

Dit blijkt wel duidelijk uit een opmerking in de zelfexegete, die ook in het schrijven van den heer v. d. V. wordt aangehaald: „En dit Nederlandse land werkt nu in deze vreemde lente op de

Prinses zooals de natuur in de lente altijd werkt op menschen die jong zijn”.

Zie, deze kijk kan m.i. het beste worden getypeerd als tellurisme.

Even een kleine verklaring van dezen term. Het woord is afgeleid van „tellus”, dat aarde en aardgodin beteekent. Het is de verheerlijking van de aarde als moeder-aarde en dooden-akker, zooals dat meer dan duidelijk wordt uitgesproken in het couplet, dat ik niet zonder verontwaardiging en weersin lezen kan:

Dezelfde grond, hetzelfde veld,
Waar ons gemeene dooden zijn
In hun verheerlijking besteld,
Oefent aan u zijn zoet geweld
Van levens Mei en hoogfestijn.

Dit vers is vól van leugen.

Leven en dood worden hier vervalscht.

Want het leven wordt hier gezien als een proces, waarin de dood als een moment is opgenomen. Daarom zijn de dooden, die ter aarde besteld zijn, daar in hun verheerlijking. En diezelfde grond, die doodenakker is, is ook als moeder-aarde wekster van leven, ook van het leven der huwelijksliefde. Zoo wordt hier het leven vervalscht. De dood, die alles verontreinigt en besmet, die wordt hier als een stuk, en een schoon stuk, leven gezien.

Ook de dood wordt hier vervalscht. Het is de „goede dood”. Datgene, dat in werkelijkheid hét afschuwelijke, hét tegennatuurlijke, hét schrikkelijke in de scheping is, wordt hier verdoezeld tot een ziekelijk begripje, dat met de realiteit niets te doen heeft. Het is niet waar dat onze gemeenschappelijke dooden in den doodenakker zijn; en dat hun lichaam daar rust is geen verheerlijking, maar schande en vernedering.

Dit vers is het tegendeel van het eerbiedig en liefdevol herdenken van onze dooden; het is afschuwelijk spotten met hun verscheurdheid, met hun ontleed-zijn.

Het spreekt vanzelf, dat een Bijbelcitaat als „die vertrouwen haasten niet” hier een profanatie in den vollen zin van 't woord beduidt. Want het vertrouwen, waarover de dichter hier spreekt, kan niet anders zijn dan het vertrouwen op de macht van het tellurische, de kracht die geacht wordt uit te gaan van de moederaarde-doodenakker, die alle „leven” baart en bergt in eeuwige wisseling.

De heer v. d. V. is van oordeel, dat juist dit feit, dat Boutens zulk een bijzondere betekenis toekende aan dien mooien nazomer, een reden is geweest waarom velen de verzen niet hebben begrepen.

Dit ben ik hartelijk met den geachten schrijver eens. Inderdaad, zulk paganisme is door en door on-Nederlandsch, en heeft letterlijk niets met het „hart des volks” te maken. Nog scherper spitst zich deze tegenstelling toe, als we denken aan de geschiedenis. Boutens, die deze geschiedenis niet kan verstaan, heeft haar kalm laten liggen. In de zelfexegete is wel sprake van historische betekenis, maar als we dit begrip historisch moeten zien in het raam van dit tellurisme, dan hebben we ook hier te doen met een gedachte, die met de werkelijkheid bitter weinig uitstaande heeft.

Als de heer v. d. V. ten slotte zegt: „Daarom ware het misschien beter geweest, als Boutens deze rijmprent niet zoo nauw had samengeweven met de natuur”, dan meen ik, dat een belangrijke factor over het hoofd wordt gezien: men kan niemand voorschrijven om voor een bepaalde gelegenheid anders te zijn dan hij is. Boutens zou in hooge mate onwaarschijnlijk zijn geweest, als hij gehandeld had zooals de heer v. d. V. achteraf wenschte. En dat vergt natuurlijk niemand van hem, en dat zal ook de bedoeling van den heer v. d. V. wel niet zijn.

Daarom wilde ik de verzuchting van den heer v. d. V. zoo interpreteren: het zou beter zijn geweest, als deze rijmprent nooit gedicht ware.

Dit inderdaad sublieme gedicht is niettemin de wanklank op het huwelijksfeest van onze Prinses.

A.

K. J. P.

BRIEF UIT AMERIKA

G. Gresham Machen 1881—1937.

Op den avond van Nieuwjaarsdag is Dr J. Gresham Machen overleden. Westminster Seminary had een korte wintervacantie, doch in de vakantie was Dr Machen even druk als anders. Hij had de eerste week van de vakantie hard gewerkt om een nieuw boek, dat een tweede bundel radio-toespraken over de Gereformeerde leer bevatten zou, persklaar te maken. Gedurende de tweede week zou hij in het mid-westen des lands hier en daar in de nieuwe en meest nog kleine gemeenten van de Presbyterian Church of America prediken en toespraken houden. Geen kerk was te klein, geen reizen hem te ver en geen kosten hem te groot om de kleine kudden in haar moeilijken strijd te sterken en te troosten. Het scheen of aan zijn kracht geen einde was.

Op reis naar Noord Dakota verbleef hij enkele

uren te Ghent, in de lichte en zonnige omgeving van de stad. Hij was daar in de middag, toen de zon laag aan den hemel stond, en hij had de tijd genomen om een brief te schrijven aan zijn vrienden in Nederland.

En wij menen, dat het minster onderwijs in de beste krachten zijn college wezen leidt.

We menen, dat de enige orgaan, dat de ridderlijke

We menen, dat in The I. rica. Hij het oude I. streken teg

arbeid, en Presbyt niseerd. T stonden of doelwit en af. Op clas leider. In kerkelijke

We menen, dat Christelijke legging en ment geda van hem. I erkenden I het moder het onver stander wa

We menen, dat God heeft geven, de Heeren zij tot op dit God zal Z brengen. M geloofsver

Een kor moge op h

Dr Mach 1881, van geleerde; z haar kind heid van kunst. In chismus n

Op zeven dent zijn Hopkins U zijn eerste Spoedig ee die andere Plato toch te onderwe Chicago e Hier wares Het was d

Toch me dat men n verdedigen Gereforme door veel zegt hij ze

„Subse shown in that Wa to see Christian fend, an thorough Reforme

Van Pri Daar hoer Knop en en W. He was dus w van den ei tendom in Later een nisme hee hen die z strijd over onthouden Na Mar Schürer, I

In 1906 nu als „in Nieuw Te tien jaren Testament scheiden t Maar ha